

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

Szerkesztői szállítás:

Külseő-monostorutca 281. sz.

Kiadó hivatal:

Középutca, Stein J. könyvkereskedése.

Hirdetési ár: 5 hasábos garmond sorért 1-szor 7 kr., 2-szor 6 kr., 3-szor 5 kr. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj.

Hirdetések felvételnek Bécsben Oppelik Alajosnál (Wollzeile 22. sz.) és Haasenstein és Voglernél (Wollzeile 9. sz.).

Pesten: Zeisler M. hirdetés felvételi irodájában (Königsasse Nr. 60.)

Nyilttéri cikkek sora után 20 kr. előleg befizetése mellett a szerkesztőséghez küldendők.

Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezelik.

Megjelen e lap hetenkint háromszor, u. m.

kedden, csütörtökön és szombaton délelőtt.

Előfizetési ár:

egész évre 12 frt, félévre 6 frt, évnegyedre 3 frt.

Democratia és parlamentarismus.

III.

A parlamentaris kormány rendszere, bár nincs még egészen kifejlődve és végleg szabatosítva, s bármit hozzanak fel ellene elvi ellenségei, végre is a legszerencsésebb formát nyújtja a trón és nemzeti közakarát összehangzásba hozatalára. Sem egyik, sem másik fél nem határoz itten egyoldalul, a haza fogalma mindkettőnek mintegy felébe van emelve, s hol egyfelől egy őszinte alkotmányos Uralkodó, másfelől egy politikailag érett nemzet korolja fel azt, épp e rendszer szilárd formán török meg a reactio és túlzás szelleme, épp e rendszer válik a békés haladás, anyagi és erkölcsi emelkedés, nemzeti felvirágzás forrásává.

A világ leggyakorlatibb népe rég felismerte annak előnyeit, s ezért az angol messze elől jár a világ előtt, midőn nemcsak arra hivatkozhatik, hogy — a mit egyebütt legfőbb mint ideált, mint koszmét ölelgetnek — a parlamentarismus az ő hazájában nemcsak példányszerűleg megtalálta kerékvágásait a viszonyok közt, hanem valódi nagyság, emelkedés, jóllet és biztonság talpköve, azaz: nemcsak dícserekedhetik, hogy hazája a parlamentarismus hazája, hanem fényes eredményeire is hivatkozhatik.

Boldog angolok!

De, lám, mindazonáltal ott is elvezethet a válságos helyzet meredélyének szélére a tapintatlanság. Csak egy Disraeli kell hozzá, ki oly makacsul ragaszkodik a kormányruhához, hogy attól akkor sem akar megválni, midőn a legmeritálisabb kérdésben többször egymásután leszavaztatott, midőn a nemzet közvéleménye s Anglia határain túl is minden szabadelvű alkotmányos ember oda küldi őt, a hol a bors terem.

Mit akar ez ember? S mi lesz ennek vége? — e kérdéssel foglalkozik az egész világ, s már-már lábra kezd kapni azon gyanu, hogy — ennek jó vége nem lesz.

Még egy lépés, s következik — az ál-lamesiny. Mily anomia helyzet! Államesiny a parlamentarismus hazájában! III. Napoleon szelleme az angol kormány kebelében!

De mi azt hiszszük egy ily esemény tényleges bekövetkezése nem fog kéjes gúnymosolyt idézhetni fel a Tuilleries-palotájában, és pedig azon egyszerű okból, mivel Disraeli kormányelnökségre emelkedésében a „democratia diadalát” ünneplé ugyan a világ, s ez egy emberben véghetetlenül nagyot csalogott a szabadelvű világ, de végre is Disraeli csak egy ember, s a Temze partjain nem terem az absolutismus bérenczeinek faja oly honosan, mint a Szajna partjain, a parlamentarismus nem fellengős eszmény, hanem gyakorlati elv gyanánt találva meg kerékvágásait e nagyszerű játék jelenlegi színpadán.

Tulajdonképp az ítélet, mely gyanuokat nem keres, nem is másként hangzik: mint így: még egy nagy szónok, ki rossz politikus!

A parlamentaris kormányrendszer alapelve szerint, ha a miniszterium egy meritis kérdésben kisebbségben marad, csupán két alternatíva közt választhat. Vagy visszalép s átengedi a kormányt az új többségnek, megnyugodván, hogy ennek szempontja minden kétségen felül megfelel a nemzet közvéleményének. Vagy azt mondja: nem nyugszom meg, s felelőselem ezen életbevágó kérdést magához a nemzethez és új választások által mondat ítéletet. Egyiket, vagy másikat tettetés szerint választani joga, de egyszersmind kötelessége is a parlamentaris kormányának.

Disraeli egy oly nagy kérdésben, minő az ir kérdés, leszavaztatván, sem egyiket, sem másikat nem tév; ő sem vissza nem lépett, sem új választások elrendelését nem kérte, hanem királynéját úgy informálta a helyzetre nézve, miképp ökeme egyelőre állásán marad s a parlament feloszlására kilátás van nyitva majd a jövő ősze.

Es ezzel magát az irlandi egyház kérdését merőben túlszárnyalta, háttérbe szorította az — alkotmánykérdés. Ez és nem amaz érdekelt minket többé. Ez és nem amaz árasztja szét az izgalom hullámain Angliában.

A legkeményebb kitérőre, recriminációk mind azon merészség ellen irányulnak, mely-

lyel Disraeli vonakodik meghajolni a parlamentarismus kormány alapelveinek, s roppant szónoki tehetsége, melyre támaszkodva ellenével küzdé a parlamenti csatákat, mitsem segit. A többség ellenfelé, Gladstoné, s John Bright a valóság egyik szónoklatában, hogy visszaél a királyné bizalmával. „Egy miniszter — ugymond ez — egy oly miniszter, ki megcsalja uralkodóját, épp oly bűnös, mint az, ki összeesküszik ellene, hogy trónjáról lebuktassa.” Arulás és felonía vádjára csak amugy dörög az angol parlamentben, s Disraeli a legélesebb, a legnyersebb gúnynyal felel ellenfeleinek vádjára, s kívánja igazolni azon magatartást, mely igazolhatlan.

De ez a sans-facon, melylyel Disraeli e veszélyes szerepet viszi, mind mélyebb s általánosabb ellenszenvet ébreszt, s ha még tovább feszíti a dolgot, valóban nagyszerű rázkódást tapasztalhatunk meg Anglia.

Az edinburghi revue írgalom nélkül jellemzi e parlamenti notabilitást, s a párisi „Liberté” f. hó 12-ki számában Odysse-Barrot, a kitűnő philosophicus publicista, kiemelvén Disraelinek nagy szónoki előnyeit, melyekkel a legnagyobb mértékben tud rendelkezni arra, hogy, mint sensations-orator, mint a szónoklati színpad hőse érzélgés és gúny, dialectica és sophismákkal a kedélyeket megragadja, egyszersmind következő nagy igazságokat vonja ki tanulsággul:

„Egy nagy miniszter missiója felette különbözik egy nagy szónok szerepétől.” „Nem a rethorica az, mi a világot kormányozza.” „A közügyek nem epigrammák és injuriák által vezérrelhetők” stb.

S valóban korunk nem a declamatio kora, s ahoz, hogy valaki hazája boldogságát eredményesen előmozdító miniszter lehessen egyéb is kívántatik, mint a szónoki dícsőség.

Mit ér a hazának, ha valaki fiai közül akár világhírű szónok, de rossz politikus, a ki a szószegekben ragyogó nagyságával hódolatra ragad, de a gyakorlati politika terén csak csalódásokra vezet?

Adjon Isten hazánknak nem annyira nagy szónokokat, mint nagy politikusokat. H. S.

Néhány szó az egyenesadók kivetéséről és behajtásáról szóló törvényjavaslatához.

Az országgyűlés elé a napokban terjesztendő törvényjavaslatok egyik legfontosabbikát „az egyenesadók kivetéséről és behajtásáról” szóló képezi, mint olyan, melynek tárgya edes mindnyájunkat egyaránt érdekel, még pedig a lehető legközelebből és igen gyakran meglehetősen érzékenyen.

Persze, hogy nagyon óhajtott volna, ha egy parányi szükségességét sem éreznék az ilyes törvényjavaslatoknak, a legeslegkivánatosabb aztán az volna pedig, ha az adózás körüli tapasztalataink semmivel sem lennének fejlettebbek azon tudomány-nál, melylyel az emberiség a földhatárain kívül eső világot illetőleg dícserezik, legyen bár az az adó nem egyenes mint a nyíl, avagy olyan görbe, mint egy paragraphus.

Az emberiségnek ez utóbbi vágya is teljesíthet valaha — Arkádiában; de mert az ígért ez országának geographiai helyzetéről még semmi pozitív adataink nincsenek, s véletlenül a földre bukkának; megjárja ez a „legkivánatosabb” olyan szép ábrándnak, melynek odább meg odább fűzését az elaludni nem tudó doktorok is szokták praescribálni; s a ki ily képeket netán komolyan szőne magának, annak valóban nagy szüksége volna doctorra, éppen mint megilletné azt valami egyéb, ki hasonlóval lenne képes igazolni éretlen tömeget.

Hanem az tán nem egészen értelemnélküli, ha óhajtanók azt a helyzetet, hol nem égető szükség egy kongó állampénztár érdekeinek szemellett tartásával egy 20 éven át ruinált nép terheit lehetőleg könnyebbitő törvényeket alkotni.

Azt mondunk: „a nép terheit lehetőleg könnyebbitő törvényeket” s tekintve a jelen hazafias kormányt, ugy az országgyűlést alkotó elemeket, rossz akarat nélkül ellenkezőt állítani nem is lehet, és így kétségtelen, hogy a kormány kérdéses törvényjavaslatának is ez szolgált egyik kiindulási pontjául.

A kivételre nézve azonban nem hallgathatunk el némi, többfelől nyilvánult észrevételeket:

A törvényjavaslat 4. § e ugyanis így szól: „Az egyenes-adók 12 egyenlő havi-részletben fizetendők. Az adózó fél végrehajtási eljárás terhe alatt köteles minden részletet a hónap első napjától számított tizenöt nap alatt az illető pénztárba előre beszállgatni.” Erre így hangzik az 5-ik §: „Mindem adóösszeg után, mely a lejárati napján be nem fizetett 6% kamat jár az államkincstár javára.”

Es ez a két pont az, hol az adófizető nem könnyítve, de egyik nagy osztályán nehezítve van, mit megmagyarázhatónak csak a gyűlölt kormányok alatt megszokott s némileg a jelenre is ájtott fizetni nem akarás tehet, de mert a nem akarás, mint hiszszük, csak egy töredéknél állhat, miért terhelni az executio mellett még percentekkel is azon legnagyobb részt, melynél a parancsoló a nem lehet, legalább nem mindig a kiszabott határidőkben?

Egy kereskedő, egy gyáros, egy tőkepenzes, iparos stb. előtt, kiknél rendes a pénzforgalom, talán megfoghatatlannak tűnhetik fel ez állítás, miután náluk egy bizonyos összeget 12-szer fizethetnek csakugyan előnyösebb lehet, mint azt egyszerre adni ki; de egészen másként áll ez a gazdák és ezek vannak leginkább sújtva, ők, kik eddig is a terülegnyomástól részét hordozták.

Esztelenység volna azt állítani, hogy itt a részletenkénti fizetésben van a sérelem — ilyformán adózni eddig is meg volt engedve — és ez mindig csak könnyebítés; hanem a havonként executio és kamatfizetés terhe mellett kiszabott határidők képezik e javaslatnak a földirtokosokra nézve terhes oldalát.

Indokolni igen röviden lehet. Vegyük fel például csak a tehetősebb részt, melynek adója is természetesen nagyobb, de azért — egy ideig legalább — talán pontosan meg is felelt a terminusoknak. Gabonásai telve, kellő szállító-eszközökkel rendelkezhetik, s kötelezettsége teljesítve van, s így ugy látszik minden jól meggyen. Csak ugy látszik valóban, mert ki csak legkevésbé is ismeretes a gazdasággal az igen jól tudja, mekkora különbséget tüntet fel a terményekért be vett összegre nézve egyik és másik időpont ugyanazon egy évben. Itt tehát a kár világos és e mellett nagyon lehet még, hogy a terményeknek a kiirt határidőkre pénzzétételt az utak járhatatlansága is akadályozza; a pénztelenség pedig gyakran a legtehetősebb gazdánál is felüti sátorát.

Mit szóljunk ezek után a szegényebb osztályról, melynek igen sokszor nincs is a kellő időben értékesítnie? de mit a napszámosról, ki rá nézve terhes adóját a téli hónapokban pontosan teljesíteni valjon hogy leend képes?

Az említett két pont képezi tehát nézetünk szerint a törvényjavaslat árnyoldalát, melyeket ily nehéz körülmények közt, az adórestantiák e korszakában kiessé megfényszeríteni az országgyűlés feladata lesz, mely talán fedezend fel módot a kellő tekintetek méltánylására.

Kozma Albert.

Kolozsvár, május 17. 1868.

Emlékeznék olvasóink, hogy Seps-Szt-György városának állandó képviselő-bizottmánya gr. Péchy Manó erdélyi kir. biztos ő nmlgát azon ősi székesváros diszpolgárává választotta.

A díszes kiállítás oklevél elkészültén Seps-Szt-György kir. városának közönsége f. hó 9-kén tartott ülésében Hajós János főkörmányszéki titkár, Berde Áron akadémiai tanár s Halmágyi Sándor kolozsmegyei főjegyzőt tisztelte meg azon küldetéssel, hogy azt átadják, kik is tegnapi, azaz: f. hó 15-én küldöttéleg megjelenő ő nmlgánál, a diszpolgári oklevelet egész ünnepélyességgel átnyújtották.

Előnevezett ez alkalommal következő beszéddel üdvözlé kir. biztos ő nmlgát:

„Nagyméltóságu Gróf! Kir. biztos úr!

Alig egy éve, hogy excellentiád, mint Urunk ő Felségének, apostoli királyunk s egyszersmind székesváros ispánjának küldötte, szűkebb hazánk határait átlépte.

Rövid időköz ez egy nemzet életében; de azért már is oly örömdetes eredményeivel lehet találkozunk exciád buzgó hazafi munkásságának, melylyel az oly sok éveig bilincsbe vert alkotmányos szabadságot fejleszteni és megszilárdítani törekedett, a helyhatósági és községi életet, általában a hazai állapotok bonyolult viszonyait rendezni kívánta, s arra, hogy az anyaországgal egyesülés szent ígéje mielőbb valóságos testté és ténynyé váljék, az útát belátóan előkészítette, hogy e siker-

rel kifejtett törekvésekkel szemben a hazafi hála és öröm érzete sokáig néma nem maradhatott.

E hazafi érdemek elismerése és méltánylása igyekezett kifejezéshez jutni akkor, midőn tisztelt küldöink Seps-Szt-György városának állandó képviselő-bizottmánya f. évi márcz. 17-iki gyűlésében nmlgodat azon ősi székesváros diszpolgárává egyhangulag megválasztotta.

Azon szerencsével, hogy e diszpolgársági oklevelet kézbesítettük, küldöink bizalma minket tisztelt meg, s mi teljes készséggel és egész hazafi indulattal feleltünk meg e bizalmi elhivatásnak, és pedig nemcsak azért, mert faj- és vérrokonsági kötelek esatolnak a történelmi emléktől székesváros nemzethez, mely öröklött elszántsággal ragadja meg most is, ha kell, hazája védelmére ősei dülő fegyverét, valamint a béke napjain teljes önmegadásal forgatja ekéjét s a műipar és a polgárosodás más eszközeit; és nemcsak azért, mert szívünknek jól esik egy levélkivel járulni azon korszakhoz, melyet a hazafi elismerés exciád hálántékira tűz; hanem, és főleg azért, mert mi a közvetlen közelben szemmel látott tanui voltunk és vagyunk exciád közjóra irányzott ernyedetlen munkásságának.

Fogadja hát nmlgod e diszpolgári oklevelet, mint megpecsételt és örök időkre szóló okmányát azon tisztelet- és szeretetnek, melylyel Seps-Szt-György városa és képviselő-bizottmánya exciád iránt viseltetik, mint látható tanujelét annak, hogy ha a székesváros kegyeltes bár ősei emlékéhez, kik a haza védelmében vérüket ontották s életüket áldozták fel, de azért nem kevésbé méltányos azok iránt, kik a hazáért élnek, tesznek és munkálnak.

Legyen ez okirat egy emlék, melyet a hajdankor történelme és okmányai szerint is legharciasabb nemzetnek Seps-Szt-György városában lakó fiai a béke és nemzeti jobblétre fejlődés korszakában a hazafi erény és munkásság szerény jutalmán nyujtanak.

Legyen egy szellemi kapcsol, mely nagyméltóságodat e város népével és élet-érdekeivel még szorosabb kapcsolatba hozza.

Es legyen egy kezes-levél arra nézve, hogy küldöink a biggadt és belátó haladást többre becsülik hazánk sorsa intézésében, mint a körülmenyekkel számot nem vető rohanást, mely előbb-utóbb az élet-halál válságos végtusájára juttatna.

Egyszersmind örömmel egyesítjük tisztelt küldöink óhaját azon kívánsággal: a mennyei gondviselés áldja meg exciádát tartós jó egészséggel, és engedje meg, hogy minél szélesebb körben működhessek közhasználat boldogításán.

Királyi biztos ő nmlga a derék székesváros részéről nyilvánult kitüntetés által meghatva, midőn átvette a diszokmányt, igen meleg szavakat intézett a küldöttséghez, s kijelenté, hogy jóllehet a közhaza javát előmozdítani minden honfinak legelső polgári kötelessége s e kötelesség teljesítése már az öntudatban jutalmát találja, mindamellett a hazafiak, s alkotmányos testületek által nyújtott bizalom a legbecesebb ajándék, s hogy becses emléket gyanánt őrzendi meg e diszpolgári szép oklevelet, mondá továbbá ő nmlga, hogy már is vett magának alkalmat, kifejezni köszönetét S.-Szt-György városának méltánylásáért, s kedves feladatának ismerend, a diszokmány átvétele alkalmából külön is és újabban okirattal kifejezést adni azon érzelmeknek, miket hazafias törekvésektől áthatott keblében e megtisztelés által ébresztett amaz ősi székesváros, melynek ettől fogva szintén polgárának vallhatni magát büszkeségének tartja. Áldást s felvirágzást kívánt S.-Szt-Györgynek, s kitűnő szívéllyességgel fogadta el a küldöttség ünnepélyes tisztelgését.

Országgyűlési tudósítás.

A képviselőház ülése május 13-án.

Napirenden van az alföld-flumei vasút tárgybani törvényjavaslat részletes tárgyalása.

A mai ülésen felolvasott pontok szerkezete itt-ott némi kiigazítással elfogadtatik; kivéven a 2-ik szakasz 2-dik pontját, melyet Szontagh Pál módosítványában kihagyni kíván, a belföldi vasipar érdekében ajánlván a behozatali vámi felemlését. E módosítványt a többség magáévá tette.

Hollán Ernőnek Szontagh módosítványára tett feleletéből megemlíti itt a következő passzust: „Az első sin-szükséglet a nagy-arád-kolozsvári vonalnal mutatkozott. Arra összesen kétszáz ötvennégy ezer mázsa szűkesváros, melyeknek szállítására a kormány concursust hirdetett, s mindössze két ajánlat volt; az egyik 20,000 mázsára, mázsáját 8 frt 90 krral számítva; a másik 40,000 mázsára, mázsáját 8 frt 60 krral számítva; érkezett Ausztriából is egy ajánlat 70,000 mázsáról szóló,

10 frt 90 krral számítva: tehát összesen 254,000 mázsára helyett csak 130,000 mázsára történt ajánlat a birodalom mindkét feléből. Ily körülmények közt a kormány a külföldhöz volt kénytelen fordulni, s ennek eredménye a következő: vám nélkül ajánlottak sinek 5 frt 94 krral mázsánként, ehhez hozzájött a vám, a mi tesz 1 frt 25 krt mázsánként, vagy ha a vámteleknek valódi árát a szerint számítjuk ki, hogy körülbelül 20%, azioval 1 frt 25 kr, egy 1 frt 50 krt tenne, Nagy-Váradra helybe szállítva és azioval együtt a sinek mázsája kerül 7 frt 44 kba, a vámmal együtt.

Lőnyay Menyhért pénzügyminiszter bemutatja az államköltségvetésnek még eddig hiányzó mellékletét, mely magában foglalja a pénzügyminiszterium földterhermentesítésére vonatkozó részleteit. A részletezés 40 nyomtatott ívet tesz.

Az ülés erre eloszlott.

A képviselőház ülése május 14-én.

Napirenden az alföld-fiumei vasút tárgyabani törvényjavaslat részletes tárgyalása.

A ház a törvényjavaslatot némi módosítással részleteiben is elfogadván, következett a kérvényi bizottság jelentése. A vélemények szó nélkül elfogadtak, egyedül a szász comes nyugdíjazása tárgyában benyújtott kérvény felett támad különösen reánk erdélyiekre nézve igen érdekes vita, melyet Bömches Frigyes nyitott meg, alkotmányos szellemet lehelő s a ház tapsai és éljenek által kísért szónoklatával; csatlakozván a kérvényi bizottság jelentéséhez, mely az e tárgyban Rannicher által benyújtott kérvényeket a képviselőház által pártolandónak, s így ő Felsőházhoz juttatandónak nem találja s irattára letétetni javasolja.

A kérvényi bizottság véleményét pártolva szónokolt még a Királyhágon inneni képviselők közül Fábriozius J., gr. Teleki Domokos, Berenczey László, Trauschenfels és Domokos László; ellene szóltak Gull és Rannicher, ki bővebben szólni más alkalommal ígérkezett.

Bömches jeles beszédét mai számunk egész terjedelmében hozza.

A Berenczey beszédéből kiemeljük a következőket: Szólok véleményem szerint a jelen vita igen tündős; részéről ürvend rajta, mert megmutatta az országgyűlés, hogy komolyan figyelmére méltat bármely sérelmet, bámi szempontból legyen is az felfogva. Óhajtaná, hogy mindazok, kiket e tárgy közelebről érdekel, mindannyian kifejték itt nézeteiket. Szeretné, hogy a miniszterium a jó példát, melyet a szászoknál alkalmazott, mielőbb megkezdene nálunk magyaroknál is. (Derűtlenség, helyeslés.) Nincs különösebb állapot, mint Erdélyben. Fővárosunk kettő van: Kolozsvár és Pest. Kolozsvárt felséges királyi kormányzók van; Pesten csak méltóságos miniszterium (derűtlenség). Végül van királyi táblánk és országos főtörvényszékünk, úgy, mint volt régen.

Nem csodálkozik a szász egyetemen, hogy ha az csodálkozik azon, hogy comese kitétetett, a magyarok pedig megmaradnak hivatalaikban. (Derűtlenség.) Szólok válaszul Gull képviselő beszédére. Szerette volna, ha e tárgy fel nem vetetik; mert, hogy a miniszterium ellen beadott ezen panasz, a miniszteriumhoz tétessék át, azt minden tisztelet becsület mellett, melylyel viseltetik a t. urak iránt, és meg kell vallania, hogy igen nagy tisztelettel és becsüléssel viseltetik irántuk, még sem tartja helyesnek, mert úgy gondolja, hogy ne csak azt hallgassuk meg, ki mellettünk van, hanem azt is, ki ellentünk van; azért szerette volna, hogy Rannicher képviselő úr is elmondotta volna nézetét. (Derűtlenség, tetszés.) Azon indítványt teszi, hogy mi magyarok ne szőlünk többet a tárgys érdeméhez, hanem maradjon a központi bizottság véleménye. (Helyeslés.)

Szavazás alá kerülvén, a többség a kérvényi bizottság véleményét fogadta el.

Bömches Frigyes beszéde

a képviselőház máj. 4-iki ülésében.

Tisztelt ház! (Halljuk!) Sajnálom, nagyon sajnálom, hogy e kérvény tárgyában, melyet Rannicher képv. társam benyújtott, felszólalom kell; de mentse ki ezt az, hogy azt az igazság érdekében teszem. Vizsgáljuk meg ugyanis, hogy kik állnak a most nevezett kérvényezők háta megett. Valjon jogosan és méltányosan állított-e, hogy ez a szász nemzet többsége, illetőleg maga az egész szász nemzet vagy nem: és volt-e joga amazokat ezekkel azonosítani vagy nem? Szerintem, minthogy a dolog köztudomásu s az általam is röviden felemlített adatok által még bővebben ki fog derülni, — nem, én azt hiszem, hogy azon kérvény illúzió alapult.

A fájdalom kiáltása, ugyszólván belevész azon örömbé, melyet a szász nemzetnek csaknem az egész nemzetet magában foglaló többsége a volt comes elmozdításán és a mostani comes kinevezetésén tapasztalt kiválsztásán érez, mint a sohajlás a zivatárban. (Éljenzés.)

Azon képviselőtestületek, melyek szász területen létező városok és községekben ez idő szerint fennállnak, sem II. Endre alkotmány-levelének, sem egyes törvényeknek, de az ugynevezett regulatív unctumoknak, tehát az akkori hatalom által mint-

egy 60 év előtt octroyált egyoldalú rendeletek kifolyásai, s minthogy a nép még a községi vagyon kezeléséből és egyéb a községet s népet közelebről érdeklő érdekek elrendezése iránti befolyásból is szorosan kizárva lévén (zaj), ezen említett képviselőtestületek még tanácsosakait is, és pedig élet-hossziglan maguk nevezvén ki, valóságos aristocratico-bureaucraticus testületekké váltak, (Helyeslés) oly testületekké, melyek a többi polgároktól és a néptől határozottan függetlenek, és főleg a jelen magistratus, és még inkább a comes irányában határozott függő helyzetben vannak. (Helyeslés! ugy van.)

És innét van, hogy a nemzet, melyet a szász nemzet democraticus intézményeinek képest és a közvélemény szerint képviselőik kellene, kiváltképp az utóbbi években rendes, sőt mintegy rendszeres ellenkezésbe jöttek. (Ugy van.) És hogy az említett regulatív pontok által a bureaucratismus meghonosítására való számos évi erőltetés után is még sok olyan képv. találhatók, kik a helybeli hatalommal bíró főnökeikkel szemben a néphez és a nép jogaihoz hívek maradtak, mi bizonyára dicsőségükre válik. (Igaz; ugy van.)

Ezen a nép és állítólagos képviselői közti ellenkezés különösen kitűnik a politikai téren is; ez az oka annak, hogy a nép, mely érzi, hogy a szabad alkotmányos joga a fennemlített rendelet által tetemesen van csonkítva, mindentűt, a hol az értelmiség a helybeli bureaucrátiával, vagy ha szabad úgy mondanom, a korlátlan intézkedési hatalommal bíró aristocratiával ellenkezésben van, ezen képviselőtestületekkel komoly és nyílt, sőt még e terem-be is áttelepített küzdelemben él. Ily tényállás mellett ki merné állítani, hogy az említett városi és községi képviselőtestületek az általuk képviselni kellett, de valósággal nem képviselt nép akaratainak és véleményének kifejező tolmácsai volnának és hogy a vélemény, melyet nyilvánítanak, a képviselői állított nép szívében fogamzott volna.

Ezen helyzetből kifolyólag, valamint ezen városi és községi képviselőtestületek nem képviselik a polgárok többségének véleményét. (Tetszés.)

Erre nézve pár példát legyen szabad felvilágosításul felhoznom. (Halljuk!) Midőn 1848-ban a szász nemzet képviselői a kolozsvári országgyűlésen egyetértelműleg és kivétel nélkül az unio mellett szavaztak, akkor az egyetem a kertületek kihallgatása nélkül az ellen óvást tett; midőn az utóbbi években a nemzet nyilvánosan Erdélynek Magyarhonnali egyesülését óhajtotta: az egyetem ezen közös óhaját daczára 66. és 67-ben ő Felsőége előle egy föliratot terjesztett és ha szabad magamról is beszélnem (halljuk), egy példát hozok fel, melyet nem is emlitenék, ha nem volna oly döntő adat állításom mellett.

Midőn 1865-ben a kolozsvári országgyűlésen az unio mellett szót emeltem (Éljen!), akkor a brassói képviselőtestület által szerencsétlen valék bizalmatlansági szavazattal tiszteletni meg, (Derűtlenség) és néhány héttel azután szerencsés valék, ezen pesti országgyűlésre képviselővé választatni (Éljen) és pedig úgy, hogy Brassó városa és vidékéről mintegy 2000 választó közül, kevés számú románokat kivéve, kik románokra szavaztak, nem volt 72-nél több, ki rám nem szavazott volna. (Éljen.)

Mindezekből világos az, a mit mondtam, hogy t. i. a mint a városi és községi képviselőtestületek nem képviselik az illető polgárok véleményét, éppen úgy az egyetem a szász nemzetnek közvéleményét nem képviseli.

A mi a kérvényeket egyenként illeti: Segesvár városa igen tiszteletreméltó polgárainak nagyobb száma, t. i. 152, nevében benyújtott kérvényre nézve meg kell jegyeznem, hogy annak fontosságát kellő mértékre reducálja azon körülmény, miszerint néhány héttel ezelőtt magam valék szerencsés igen t. belügyminiszter úrnak, egy 400-nál több, éppen Segesvár városa és talán azért, mert szabadelvű, éppen oly tiszteletreméltó polgárai aláírásával ellátott feliratot átadni, melyben forró szavakkal köszönik meg a volt comes elmozdítását, és az újnak kinevezése iránti intézkedését.

Szeben városa kérvényére vonatkozólag már a fentebb mondottakból kitűnik az, hogy az a polgárok véleményét nem képviseli; annyit mindenestre állíthatok, hogy azon aggodalom a szászföldön is létezik, hogy addig, míg a Szebenben központosított centralisatio helyett teljesen szabadelvű alkotmányos rend a képviselő testületekre nézve nem érvényesítettik, csak is visszahatást lehet várni. (Helyeslés.)

A mi a szász egyetem kérvényét illeti, legyen szabad elmondanom azon körülményeket, melyek között ezen kérvény létrejött.

A szász egyetem 22 tagból áll, minthogy a hatóság mindegyike két-két tagot választ.

Midőn ezen szönyegen lévő kérvény egy hason tartalmu — ő Felsőházhoz felterjesztendő felirattal együtt tárgyalatott, azon kérdésben, valjon az szabályszerűleg előbb a kertületekkel véleményadás végett közöltessék-e, őt tag jelen-nem-létében, 9 tag szavazott 8 ellen nemmel, s így egy szavazattöbbséggel határozatott el a rögtöni szabályellenes tárgyalás. Megjegyzendő e körülménynél az, hogy a szászvárosi követek a szavazás után ugyanazon órában kertületeiktől azon utasítást kapták, hogy az indítvány ellen szavazzanak, mit ha tesznek, az in-

ditvány 10 szavazattal 7 szavazat ellenében megbukott volna. Ezután az általános tárgyalás 7 tag jelen-nem-létében történt s a kérvény „en bloc“ 9 tag távollétében fogadtatott el. Már pedig a régi egyetemi szokásnál fogva egy vagy két követ elmaradása csak kisebb érdekű tárgyaknál nézetelt el; de hogy 5, 7, sőt 9 tag jelen-nem-létében tárgyalatott és végeztetett volna el valamely fontos dolog, arra példa nincs, mivel a szász egyetem megalakítása óta minden hatóság két, instructióval ellátott követ által magát valósággal is képviselni kívánja.

Egyébiránt magában a kérvényben is felemlítettik, hogy a comes jelen nem létében, őt a szebeni polgármesternek kelle helyettesíteni. De a jelen esetben sem a comes, sem a szebeni polgármester, hanem a szebeni követ elnöklelte alatt tartatott a tárgyalás. Már hogy az ily módon létrejött kérvény az egész szász nemzet véleményének és akaratának tolmácsa legyen, azt én határozottan tagadom. (Helyeslés.) És hogy az nem felel meg szász nemzet véleményének, hivatkozom a szász területéről érkezett számos feliratokra, melyek a comes elmozdításában a reform és alkotmányosság előcsillagát tüdvözik; hivatkozom azon szívélyességre, melylyel az újonnan megválasztott comest a szászföldön fogadták; hivatkozom azon feliratokra, melyek közvetlenül az igen t. belügyminiszter úrhoz érkeztek, melyekben a szászok köszönetüket nyilvánítják, a kormány ezen intézkedéseért.

Hivatkozom továbbá azon 1467 Brassó városi és vidéki polgár aláírásával ellátott felíratra, mely ugyan a comes-helyetteshez, hanem annak nyílt ki-jelentésével intéztetett, hogy a miniszterelnök úrhoz tétessék által. Végre van szerencsém bemutatni még egy Brassó vidék polgárai és előljárássága által ki-állított iratot, mely a polgárok kívánata szerint a t. ház asztalára teendő le, melyben a polgárok és előljárásság, névszerint és nyilvánosan a jelen szönyegen forgó kérelem ellen óvásukat jelentik ki.

Mindezek után van szerencsém kijelenteni, hogy épp úgy ezen kérvények, mint más, ezekkel párhuzamos törekvések nem egyebek, mint a bureaucratismus aristocratiája vagyis a hivatalos hatalommal bíró pártnak a népjog elleni erőlködése. E pártnak vezére Schmidt Konrád vala, mely párt vezére elmozdítása által hatalmát megrendülve érezvén, jalkiáltásával a népet kívánja felzúditani. Rannicher képv. társam a beadott kérvényekben úgy tünteti fel a comesnek elmozdítását, mint alkotmány sértést.

Magam is hazafi vagyok, s ennél fogva kötelességemnek tartom, minden törvény megtartása fölött örködni; de őszintén megvallom, jelen esetben sem törvény, sem alkotmány sértést nem látok. Nem akarok ezáltal a comesválasztás jogáról szólni, hanem jogi szempontból véve tekintetbe a comes elmozdítását, bátor vagyok kérdeni: való-e, comes Salmen, a szász nemzetnek törvényesen beiktatott comese, még él?

Való-e, hogy Schmidt Konrád azelőtt nevezetett ki comes-helyettesnek, mielőtt comes Salmen rendesen nyugdíjazva lett volna? És való-e, hogy Schmidt Konrád mint comes hivatalába sem fel-eköltve, sem beiktatva soha nem volt? És mivel mind a három való, önként következnek, hogy Schmidt Konrád a szász nemzetnek törvényesen beiktatott comese soha sem volt, és ha elmozdított, mely elmozdítás különben is igen kedélyes módon, t. i. nyugdíjazás mellett történt, (Roppant derűtlenség) ezáltal a szász nemzetre nézve semmi alkotmány sértés nem követetett el, még pedig annyival kevésbé, mivel nem is említvén az 1848-iki 29-ik törvényezikket, a hazai törvény az alaptörvények ellen vétkező consiliariusokra, milyen Schmidt Konrád, mint főkörmányszéki tanácsos volt, — egészen más-félet szab, mint kegyeletes nyugdíjazást.

Politikai szempontból Schmidt Konrád elmozdítását igen helyesnek kell tekintenem, mert ki nem tudja, hogy ő, ha nem feje, legalább keze vagy lába volt azon centralisicus rendszernek, melyet itt jellemezni nem kívánok, de melynek következeit még most is sajnosan érezzük.

Hogy tehát a felelős kormány azon egyént, ki ezen rendszernek keze, lába volt, azért, hogy nem bizott benne, elmozdította és helyét egy bizalmas emberrel pótolta, azt bizonyosan mindenki természetesen fogja találni s ha e tekintetben hiba történt, ez csak az lehetett, hogy miért nem történt legalább 10 hónappal azelőtt. (Derűtlenség, taps, él-jenzés.)

Tisztelt ház! A férfi szellem logikája meggyőzi a lelket, azonban én nem látok logikát abban, hogy azon szerencsére kevés férfiak, kik 1852-ben a törvényesen választott comes Salmen elmozdításán meg sem titkóztek, kik magukat az abszolút idősokban oly otthonosan érezték, mintha abban születtek volna, kik 1861-ben az alkotmány-nak visszaállítását, úgy a mint az történt, annyira nem szerették, hogy a visszahelyezett comes Salmen macskazenével fenyegetni nem áttalották, kik ellenben 1861-ben a comes-helyettesnek törvény-ellenesen beiktatott Conradot szívésséggel fogadták, kik csakhamar ezután a szász nemzet jogait, bírói illetőségeit, törvényhozási jogait, törvénykönyveit és egyéb igazait a terrorismusnak áldozták fel, kik továbbá 1863, és 1864. a szebeni ugynevezett országgyűlésen és a bécsi reichsrathban a hazai alap-

törvények tönkretételéhez oly nagy szívésséggel járultak; kik végre az utóbbi években még 1865-, 1866- és 1867-ben is az alkotmány valódi vissza-állítása ellen minden úton és módon működtek, — hogy minden ezen férfiak, most egyszerre a törvényesség szentséges alapjára és a törvény védel-me alá állíttassanak, melyet eddig számba sem vettek. Nem szeretek gyanúsítani, és a ház méltóságát sem előtt tartva, csak azt mondom, hogy logikájukat nem értem.

Tisztelem ugyan azon elvet, miszerint a törvényt a hatalom ellen alkotmányos oltalom alá kell venni; de meggyőződésöm az, hogy a jelen esetben erre, és főképpen az ő részükről szükség nincs, mivel a tisztelt miniszterium a kérdéses rendelet által se jog, se alkotmány, se törvény sértést nem követett el. Pártolom ennél fogva a kérvényi bizottság javaslatát. (Élénk tetszés és éljenzés.)

Levelezés.

Háromszék (évnegyedes bizottmányi gyűlés május 5-én és 6-án). Elnök főkirálybíró gróf Kálnoki Dénes ő mltga megnyitó derék beszédében örömet fejező ki, miázerint a hosszas távollét után a gyűlés alkotmányos tanácskozásait viszont vezet-heti; ürvend, hogy a nemes szék mind a harezban hőiesen feláldozólag, mind a szeuvedésben türel-mesen kitartólag, mind alkotmányunk zsenge intéz-ményének a fenyegető vészek közötti megóvásában eszélyesen járt és jár el; minek is kedves és biz-tos jele, hogy a gyűlés a közelebbi évnegyedi szakban Deák F. nagy hazánkfiát tagjának vá-lasztá, ennek elvneztét követi s követni tüdvösnek tartja, mely által megszilárdulhatni látja ő mltga alkotmányunkat, mert ez elvnek sikerült nemzetün-ke a szeuvedés és semmisülés öléből kiragadni, a birodalom kétélfelt kiegyenliteni, ausztriával viszo-nyunkat körvonalazni, s helyzetünket a kül- és belviszályok ellen lehetőleg biztosítani; ez erősbít politikai és anyagi önállásunkat negyedfél század után, a delegatio, a külügyekre befolyás, a költ-ségvetés tárgyalása általi önálló joggyakorlatunk-ban. Ezen elv hatása alatt kezd a nemzet mozogni, tenni, az ipar és kereskedelem kifejlene, emelkedni, gyarapodni. S elgondolva az 1848. évet, mely ba-béros ugyan, de 19 évi gyászos szeuvedést, vért, vagyont és feldulatást, kétségbeesési könyeket adóz-tatott magának; meg kell győződünk, hogy csak az említett elv nyújt biztos haladási utat. Reméli ő méltósága, hogy a gyűlés ez elvben hű marad je-lenleg a pénztárnoki állomás betöltésénél is. De az erre vonatkozó választási jog gyakorlatba vétele előtt felemlíti ő mltga hazánk közörmét a felett, hogy a felséges királynő Magyarhon fővárosában Budán szerencsésen szulte meg leánymagzatát a nagyreményűt, mi is Budán negyedfél század óta első eset; miáltal a szeretett királynő hű magyar-jaihoz bizalmas ragaszkodását tanusítván, szívünk mélyéből méltó kívánnunk — s ezt a legmagasabb trón elébe juttatunk — hogy ő Felsőgeik számos évekig éljenek!

A mindjárt említett kívánatot, ő mltga indít-ványára, belügyminiszter ő mltgához táviroztatni határozta a gyűlés, kérve azt a felséges trón elébe juttatni. Ez meg is történt. A pénztárnoki kebl-állomás iránti felsőbb rendelet felolvasatván, betöltése a tavalyi 20,086, szám alatti rendelet értelmében elfogadtatott és ha-tározatba ment, a délutáni 4 órákor kezdődő sza-vaztatásra 3 bizottság nevezetvén Antos Ferencz, Forró Ferencz és Szentiváni Ignác elnökleiteik alatt, és a pénztárnokkal együtt az ellenörködő irnok megválasztása is kitűztetvén, az általános sza-vazattöbbség legyen mérvadó; a választás ered-ménye másnap 9 órára beadassék.

E szék bizottmánya alakulása, és az ülők választása kérdésében Gyárfás Imre és Szentiváni György folyamodtak vala miniszterelnök ő mltgá-hoz, hol az tekintetbe nem vétetett, mit is a gyű-lés tudásul vett. A mi e tárgyban tovább felme-rült, mind elmondani itt fölösleges volna; csakis annyit említek fel, hogy a beadott nyilatkozatok-ban a miniszterelnöki leirattal szembe roszszalások lévén, ezeket elnök ő mltga a miniszterelnöki főt-e-kintélyt sértőknek nyilvánította, a gyűlés által ez helyeseltetvén.

Főkörmányszéki leiratban új orvosi állomások megnyitása a megyei rendezés végmegoldásáig el-halasztatott; valamint megyei költségvetés is csak akkor alapíthatatik, ha az az országos költségve-tés összegeben az országgyűlés által megszavaz-atatik, a mi is közelebről várható.

Tavaly nov. 18-án és decz. 27-én szentesített törvényezikkek egy példánya a széknek meg van küldve, hiteles alakban.

Egy kölcsön és takarékmagtár felől a jövő gyűlésre tervet készíteni a tisztségre bizott.

Intézkedett a gyűlés a marhalapások körülli eljárások nehezségeinek elenyésztetésére, a tisztség-álat a belügyminiszteriumhoz intézendő felírás ut-ján, törvényhozási időközileg is gondoskodni, még pedig az 1848 előtti eljárások nyomán.

Az Előpatakotl őjtozig kiterjesztendő távirda-vonal kérdése felmerülvén, ez felülről kilátásba he-lyeztetett. E tárgyban a tisztség, s főkép királybíró Lázár Mihály úr közméltánylást nyert, hasznos erélylyel járt el K-Vásárhely és Seps Szent-György városokkai egyezkedéseiben, elannyira, hogy a két

város között kevés elintézetlen köz maradt fenn a szükséges feladatok kiállítására nézve. A további intézkedés a tisztaságra bízott.

Csikszékben a keleti marhavész újból feltűnésén, megakadályozására a szabályintézkedés kormányilag tudatlik.

Bánfi Miklós és Károlyi Ede grófoknak az elmunkálati engedély megadásáról, a kolozsvár-brassói vasútvonalra nézve, a kormány-értesítést a gyűlés közörművel fogadta.

Az erdélyi útoszlopok nemzeti színre festése felőli leirat is kellemes tudásul szolgált.

A megyei átiratok megvizsgálására Donát József elnöklété alatt egy bizottmány nevezetett ki, valamint a kérvények megvizsgálására is királybíró Henter Sándor úr elnöklété alatt, munkálataikat másnapra beadandólag.

Elnök úr mltga nagy elismeréssel említi fel, hogy távolléte alatt királybíró Lázár Mihály úr igen szép buzgalommal vitte a főkirálybírói teendőket. Ez a gyűlés részéről is hasonló elismeréssel találkoztán, L. M. úrtól az az alatti dolgok előadását nem is kívánta, de a ki mégis előadta nevezetesen az erőszakos adófelhajtással szembe tett némely külszködéses eljárásait. Mások is ezen erőszakos felhajtási rendszer ellen panaszkodtak emelvén, az irományok bizottmányának adattak át, a megszüntetés iránt vélemény van, s a pénzügyminiszteriumhoz indokolt felterjesztést készíteni.

Másnap ülése. A tegnapi gyűlés jegyzőkönyve felolvasatott, kijavított.

Elnök úr mltga előadja, hogy pénztárnokká általános szótöbbséggel Kőnczei József 346 szavazattal választott, s ezt ki is nevezte, valamint ellenőri irnokul 'szótöbbséggel Gál Józsefet, ki ha nem általános szótöbbséggel is, a gyűlés jogfentartása mellett elfogadja. Azonnal fel is eskettettek mindketten.

Buda város átirata, az ottani népszínház részére teendő 18,000 frt országos költség iránt, pártoltatott.

Szathmár város átirása is pártoltatott, az országgyűlési követeknek az országos tanácskozásokból gyakran kimaradását rosszalva.

Belső-Szolnokmegye átirata pártoltatott a telekkönyvi munkálatok megkezdése, s arra lehetőleg keblí férfiak alkalmazása tárgyában, ugy, hogy hol erre képzett egyének találhatnának, rögtön elindítottassék, másunnan a központba képezendők küldessenek.

Abaujmegye a hadsereg nemzeti lábraállítását honvédelmi rendszerrel, Vasmegye a magyar Ludovicium nemzeti katonai tanintézetét átalakítását, a képviselőháznál és a honvédelmi miniszteriumnál előmozdítani táviratilag sürgetvén; a főrendiházhoz és a képviselőházhoz felirat határozatott azon szellemben, megküldendőleg az átiró törvényhatóságoknak.

Abauj- és Máramarosmegye átirata, a nemzeti kérdés tárgyában a képviselőházhoz teendő felirat kérdésében, szintén elfogadtatott kevés lényegtelen módosítással, megküldendőleg a törvényhozási két házhoz, és az említett pár hatósághoz.

Marosszék átiratát, a vasutnak székelyföldre alkalmazása tervében — minthogy a kormányintézkedés már más irányban a vasuti munkálatoknak kezdetet adott, nem pártoltathatott, de a marosvásárhelyi vonal ezutáni pártolása elvül kimondatott.

Kézdi-Vásárhely átirata, az apró tüstökkel pálinkafőzés engedélye kieszközöléséért, mint ez Csikszékben és Oláhfaluban megadtatt, pártolásra találván, feliratilag egész Háromszékre kiterjesztését sürgetni határozatott.

Berde Mózes képviselő úr jelenti a gyűlésnek, hogy Deák Ferencz nagyhazánkfának átnyújtotta a közlelbi gyűlésről kelt okmányt, mely szerint képv. bizottm. taggá választott, ki azt köszönettel fogadta. Kedves tudásul vétetett.

Ütesinálási intézkedés indítványozatik pontos felmérés után és elfogadtatik jövőre, székénkénti bíróságok határozatván pontos felszámítási intézkedéses véleményadásra a jövő gyűléshez; maradván addig az eddigi ütesinálási gyakorlat.

Szacsvai Sándor és Balázs Imre új ügyvédek okleveleiket beadván, ezek éljenzéssel kihirdetnek.

A kézdi-vásárhelyi adóhivatal eljárási visszaélései hivatalos uton felderítettén, annak további megszüntetésére s a szükségesben szenvedő környeknek aratásig megkönnyebbítésére feliratilag a főkormányzékhoz teendő intézkedés elhatározatott, visszahivatni sürgettetvén rögtön a végrehajtó katonaság.

A kézdi-vásárhelyi volt katonai nevelő intézet építményei egy főreál és a sepsi-szent-györgyi normalis iskola egy alipartanoda helyiségeül a nemzetnek átadni kértetni határozatott a magas kormánytól, s mint ily nevelők, közvetlenül a magas kormány felügyelete alá helyezni. E felőli véleményezést készíteni a jövő gyűlésre Vajna Tamás úr elnöklété alatt 8 tagu bizottmány lön kinevezve.

Kézdi-Vásárhelyt lakó kézdiszéki orvostudor Sinkovics Ignác tisztelhetbi székfőorvosa, ugyanottani Kosa István és orbaishéban Baricz János tisztelhetbi székorvosokká nevezettek ki.

Könnyebb kezelés és haladás kedvéért indítványoztatott, a sürgősb tárgyak felőli véleményezésre gyűléstől gyűlésig előre működő számos tagu bizottság kinevezése, melyet, mint előkészítő bi-

zottságot, annak elnöke hívna össze. Határozatilag elfogadtatott, azon megjegyzéssel, hogy annak ülése nyilvános legyen; jelenleg ki is nevezetett 17 tagban, elnökül királybíró Lázár Mihály, jegyzőül főjegyző Vida Dániel urak.

Indítványoztatott egy bizottmány, mely az ugynevezett lőszerezési alaptőke (fourage cassa) felől minden tekintetben magának kellő ismeretet szerezvén, vegye be az ahoz igényt tartók jelentéseit, foglalja jegyzőkönyvbe, s a közlelbi gyűlésre adja be. Kinevezetett 6 tagu bizottmány, Fehér János úr elnöklété alatt.

A keblipénztárnokszághoz tartozó pénzek, irományok stb. átvétele iránt a rendeletek értelmében intézkedni elnök úr mltga megkérte.

Ezenkívül még sok keblí tárgyak intézettek el, valamint átiratiak sat.

A mai napi jegyzőkönyv is felolvasatott, helybenhagyatott.

A tárgyak befejeztetvén, elnök gr. főkirálybíró úr mltga meleg szavakkal köszönte meg zárbeszédében a gyűlés részvétét a tárgyalásokban; azon elismerésre méltó higgadságát, mely által a jó egyetértés mindinkább szilárdulni fog; így a törvények iránti tisztelet gyarapodását biztosítva hiszi.

Végül, kérem a t. szerkesztőseget, elfogadni néhány sorban, a közlelbi évnegyedi gyűlésről a „K. K.“ idei 19. számában tett közlésemre intézett s a „K. K.“ 31. számában Bitáról febr. 22 dikén Gyárfás Imre név alatt közölt levélre rövid feleletre. Oh, ha aláíró úr a csupa helyreigazításnál maradjon, örömet elhallgathatok vala; de mikor oda tér ki, hogy arra tanitsón, miképp ne legyenek közléseim izetlenek, sötalanok, hűtlenek, elvihányosak: ezt csupán szárazon visszautasítom, és polemára (minthogy párthoz nem tartozom) bajos lévén kitérni a nélkül, hogy pártviszály-koromázza ne ragadjon az emberre itt Háromszéken, csak annyit mondok, hogy Gy. úr se higye magát csahalatlannak, minek jelét adta a most lefolyt gyűlésen is egy elejtett felidézéssel a januári gyűlés bizonyos tárgyának; s ne feledje, mi a Plató akademiája ajtó-szemöldére jelmondatul fel volt pingálva. Köszönöm azonban, hogy hazafini érzésemet, jóakaratomat levelében elismerte; épp ezért irám e sorokat is ily kimelő modorban, mikor ennél sokkal többet is írhatok vala. A mi csakugyan el fog maradni örökre, ha nem kíván többre provacálni.

Árkos, 1868. május 11.

Kiss Mihály.

Ausztria.

Mint a „P. L.“-nak Bécsből távirják, a budget-bizottmány f. hó 12-iki esti ülése igen ingerült volt. Brestl miniszter elvét az albizottmány indítványait. Auersperg miniszterelnök kijelenté, hogy a miniszterium nem fog kereszttülni egy igaztalan szelvényadót. 25 procentnyi szelvényadó fogadtatott el 14 szavazattal 10 ellen. Az ülés bezártával a miniszterek kijelenték, hogy le fognak lépni, ha más valami, mint 25 procentnyi szelvényadó fogadtatnék el.

F. hó 12-kén Kremsier mellett a csehek nagy gyűlést tartottak előkészületek tétele végett a prágai színházi ünnepélyre. Kartzki intéz mindent; ugyanaz, ki annak idejében a morvaországi zarándokokat Moszkvába vezeté. Egy 50 személyből álló banderium vezetendi a morvaországi menetet.

KÜLFÖLD.

OROSZ-LENGYEL ÜGYEK. Czartoryski herceg általunk is közölt beszéde a „Politik“ című szláv közlönyt különös elmélkedésre birta. Természetes, hogy az neki nem tetszik, s hogy ellene egész mérgét ki akarja önteni. Ebből alkalmat vesz ismét és ismét elmondani: hogy a dualismus és Lengyelország programja homokra van építve. Czartoryski beszédének azon helyére vonatkozólag, hogy a lengyeleknek immár meg kell mutatni, miszerint élni tudnak a Galiciában nekik engedményezett politikai jogokkal, ezeket mondja: „Ez a jóból nagyon is sok egyszerre. Ismeri-e Cz. herceg a reformokat, melyeket Oroszország Wlopolaszky hazafias közreműködése folytán az utolsó fölkeles előtt Lengyelországnak tett, szemben azon jogokkal, miket a galicziai lengyelek jelenleg élveznek? Azt kell hinnünk, hogy a herceg mit sem tud e nagy különbségről, különben tudnia kellene, hogy a mostani galicziai á-lautonomiai — szemben Wlopolaszkyknak Lengyelország számára kidolgozott autonom alkotmányával — valódi papiros alkotmány. Az a szabadság, melynek oly mértékletes használatát tanácsolja Cz. herceg, nem fekhethi meg senki nyomrárt, mert az vízleves, valódi politikai vízleves, s ebben minden, a viszonyokkal ismerős lengyel egyet fog velünk érteni.“

Azután azon passusra tér át, melyben Cz. a lengyelek egyesülését ajánlja a magyarokkal, hogy e két nemzet ezután is vállvetve működjen a civilisatio védelmében észak-kelet felé. Erre a „Politik“ a következőket mondja: „Ha Czartoryski herceg oly nagy súlyt fektet Galiciára, meg kellene gondolnia, hogy ott nem csak lengyelek, de ruthenek is laknak, kiknek nem igen fog hizelegni, ha orosz

testvéreik elleni folytonos védsánczul fognak bélyegeztetni. Hogy Lengyelország hajdan védsáncza volt a civilisatiónak, bizonyítja Bécs felmentése Sobieszky által. De hogy a magyarok, kik évek hosszu során át oly jól érezték magukat a török iga alatt, hogy még Rákóczy is így szól híres proclamációjában: Magyarország a félhold alatt jobb állapotban volt mint Ausztria alatt — hogy a magyarok miért kiáltanak ki a civilisatio védfalául, azt csak Isten tudja és Czartoryski, kinek lengyel-magyar szövetségéhez szerenését kívánunk.“

Lengyelországból írják az augsburgi „Allg. Ztg“-nak, ápril 30-ról, hogy Varsóban II. Sándor csár 50-dik születési évfordulója rendkívüli fényvel ünnepeltetett meg. A „Te Deum“-ot Joannitus érsek tartá az orosz székesegyházban, mely alkalommal a Sándor-erődől 101 lövés történt. Az ünnepélyt nagyszerű katonai díszszemle fejezte be. Délután nagy díszbéd volt Berg grófnál. A városi polgárság Witkowski felszólítására üdvözlő feliratot küldött a csárának névnapjára Sz.-Pétervárra. Mondják, hogy e felirathat megelégedés fejeztetik ki a történt bekelezés iránt; ez azonban alig hihető.

FRANCZIAORSZÁG. A francia hadkésztületek, noha erősen tagadják, mégis folyton folynak. Az összes gyalogság már föl van fegyverezve chassepot-puskákkal, melyek oly mennyiségben készülnek, hogy már az algíriai és más gyarmatokban levő katonáknak is ilyeneket juttatnak. A töltény azelőtt rossz volt, most kitűnő, a chassepot-fegyverek csüvei közül azok rosszak, melyek franciaia üntött aczéllal készitvél. A fegyver most 15-ször lö egy percen s 1000 lépésre biztosan talál. A 200,050 embernyi mozgó nemzetőrség szervezése be van végezve, még az egyenruhák is készen fekszenek, a keleti megyékben az egész mozgó nemzetőrség talpon van. A mozgó nemzetőrség is hátültöltökkel van ellátva, melyek régi modoru puskákból készülttek. Négy ezer nyugdíjazott, de azért tökéletesen szolgálathépes katonatiszt s ugynevezett kiszolgált altiszt jelentkezett, hogy belép a nemzetőrségbe. Lovat eddig a hadsereg számára külföldön 114,000 et vásároltak össze. Lille vára 900 vontesüvű hátültöltő ágyúkkal van fölfegyverezve. Metzben az erődökön erősen dolgoznak. Amerikai rendszer szerint mozgó vasúti genie-hadtest is van szervezve, mely minden vasúti üszeköltetést azonnal képes létrehozni, mihelyt szitkságosnak látszik.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A hadszervezetet, melyet Andrássy gróf a szakértők conferentiájában előterjesztett, és melyet neki sikerült a tábornokok tervezete ellenére illetékes helyen elfogadtatni, Klapka György a „Századunk“-ban a következőké ismerteti: Az új védelmi törvényjavaslat az általános hadkötelezettség alapul. — Hadköteles a 21-dik évből minden polgár, a szolgálatra képtelenek és a törvény által felmentettek kivül. Az összes hadkötelezettség időtartama tizenkét évben van megállapítva. Az állandó hadsereg évi újoncz-illetékét a két országgyűlés határozza meg. Sorshúzás dönti, ki lép a hadseregbe, ki a honvédelembe. A hadseregben való tetteges szolgálat ideje 4 évre terjed. Béke idejében ebből két esztendő szabadságosolásokra esik. Az activ hadseregben való négy évi szolgálat után következnek hat évi szolgálat a tartalékban. A tartalékot csak háboru idején lehet összehívni. Minden tartalékos szabadon nősülhet s az ország polgári törvényeinek van alávetve. Végül a tartalékos szolgálat letelése után, az utolsó két esztendőt a honvédelmi szolgálatban töltik. Azok, kik 21-dik évi életkorukban a sorshúzás által az állandó seregben való szolgálat alól fölmentettek, a honvédelemhez soroztatnak s az összes 12 esztendőt itt a honvédelemnél szolgálják ki. És e honvédség szervezésére vonatkozó rendelkezések épp oly czélszerűek, mint szabadelvűek. A honvédséget, évi hadgyakorlatai kivül, csak háboru esetében lehet fegyverre szolítani s csak országgyűlési határozattal mellett lehet azt az országnak kivül is alkalmazni. A honvédség tisztjei, ha szolgálatban vannak, a sorkatonaság tisztjeivel egyenlő állást foglalnak el. A honvédelmi miniszterium a honvédelemre nézve ugyanaz, a mi a közös hadügyminiszterium az állandó hadsereg nézve. Az ország összes honvédségének élén a honvédségi főparancsnok áll. Kivonatossan ezek az új újonczozási és honvédelmi törvényjavaslatnak alapvonalai. Az állandó hadsereg, mint közös hadseregi test, jelen szervezetében marad meg, s jelenleg még nem vagyunk azon helyzetben, hogy az itt életbe léptendő lehetséges reformok és változtatások miben létéről közlelbi adatokkal szolgálhatnánk.

— Vetter altábornagy kinevezetését magyar hadügyminiszterre, egy pesti távirat szerint, mindig erősebben pengeti a hiteles kuforrásokból merített hír.

— A magyarországi ezredek fokozatos hazaérkezését — a „Hazánk“ szerint — 6 Fel-sége a következőleg rendelte megkezdetni: A 63. sz. gyalogezred III. Vilmos holland király (hadki-egészítő kerület Beszerze, Erdélyben) Linzből áttéttetik Maros-Vásárhelyre. A 37. sz. gyalogezred József főherceg (nagy-várad ker.) Olmütz-ből Budára. A 66. sz. gyalogezred toskanai nagyherceg

(ungvári ker.) Lemberg-ből Kassára. A 9. sz. huszárezred Lichtenstein herceg Bécsből Szent-Györgyre. Az 50. sz. gyalogezred badeni nagyherceg (károly-fehérvári ker.) és a 75. sz. gr. Crenneville (dobrai ker.) Bécsből Komáromba. Ennek megfelelően a nevezett helyeken tartozkodó osztrák ezredek visszamennek hazájukba. Több más magyar ezred helyet cserél oly czélből, hogy a határszélekhez közlelbi jusszon. Ezen áthelyezések meg fognak történni július és augustus hóban a brucki táborzás után.

— A magyar ezredek fölszerelése. A közös hadsereg magyar ezredei, mint hírlík, a többi ezredek-től külön való új egyenruhát kapnak. Ez egyenruha attilla, veres magyar nadrágból áll; a tiszték pedig e mellett csizmát fognak viselni. Némely bécsi lapnak ez nem tetszik, kérdik, hogy honnan telik a költség? Mintha az attilla többbe kerülne, mint a „Waffenrock.“

— A kézmárki, a marmaroszigethi és a nagyikindai magyar kir. táviradai állomásoknál további intézkedésig a napi szolgálat korlátozása rendeltetett el.

— Tt. N. S. urnak Hidvégen. Magánlevelet küldtünk; választ várjuk.

— A rendkívüli vizáradások által okozott szerencsétlenségek lajstromát még nem fejeztük be. Egy Rüdörl kelt tudósítás szerint e hó 11-én az ár ott is két marhát sodort el, s elhajította egyszersmind a bérést, 23—24 éves legényt, kit sikerült ugyan kifogni, de csak 3 napig élt. — Folyó hó 16 kán pedig városunkban egy mester-inast ölt hullámaiba a kiáradt Szamos.

— Gróf Andrássy Gyula miniszterelnök urnál f. hó 10-kén fényes bál volt, melyen 6 Fel-sége is részt vett. A táncvigalmat csárdással nyitották meg.

— Végig járta a hazai lapokat azon hír, hogy Madarász Vilmos a félegyházi esemény s Asztalos vallomása következtében fogatott el. Ez most oda módosittatik hivatalosan, hogy Madarász Vilmos nem a félegyházi eset s általában nem politikai vétség miatt fogatott el.

— Fiume folyó hó 8-kán tartott közgyűlése-ből Giacich Matkovics és Randics urakból álló küldöttség mentesített Pestre, hogy országgyűlési képviselőjükkal egyetértve, megtegyék a szükséges lépéseket Fiume tényleges és közvetlen visszakelezetése eszközölésére.

— Miksa György úr „Magyar történelmi emlékek külföldön“ című munkájára nézve, félre-értések kiküldése végett, szerencsénk van a n. é. előfizető uraságokat kérni, hogy az előfizetési pénzeket bérmentve beküldeni méltóztassanak, miszerint jelzett munkát is bérmentve kézbesített-hessük.

KÖZGAZDASÁG.

Erdély legfontosabb nemzetgazdasági kérdéseinek szellőztetése gazdasági szempontból.

(Folytatás.)

X. Társaságok.

Társaságok alatt közönségesen gazdasági tekintetben több egyénnek nyereségvágy reményében oly czélből egyesülést értjük, hogy egy oly vállalatot létesítsenek, a melyet az egyesek anyagi erejük, vagy képességüknél fogva létrehozni nem lettek volna képesek.

A társaságok között kétféle lehet megkülönböztetni, azokképpest a mint csak egy néhány ismerős egyén alakít egy társaságot, vagy, hogy oly társaságok alakittatnak, a melyek részvények kibocsátása után a társaságban résztvételre mindenkit felhívják: az előbbieket egyszerűen csak társaságoknak, az utóbbiakat részvény-társaságoknak nevezzük.

Nagyobbszert vállalatok létrehozása lévén a társaságok czélja, és minthogy egy nagyobb szert vállalat létrehozása által a vállalat környékén, vagy a gazdaság termékei egy vagy több nemének értéke növekedik, vagy a gazdasághoz szükséges dolgok értéke alább száll; magából értetik a társaságok létesítésének nemzetgazdasági fontosságát.

De mivel a társaságok alakulása közönségesen egyfelől a vállalatok czélszerűségében, hasznosságában és életrevalóságában, és másfelől az igazság becsültelessége és ügyességében helyezett meggyőződés kifolyásai, kötelessége a kormányának a részvét-társaságoknál, mert a más társaságok csak személyes bizalmon épülnek, ügyelni; bárha a czélszerűen alakulandó társaságok létesülése nagyon kívánatos, az alakulandó részvény-társaságok alapszabályait szigorú vizsgálat alá venni és mindaddig meg nem erősíteni, míg az alakulandó társaságok czélszerűségéről, hasznosságáról és életrevalóságáról meggyőződve nincsen, s a mig azokban a netaláni hiányok és kértelmei kifejezések kiigazítva nincsenek, a melyek pertárgyát képezhetnének, nehogy egyesek a tudatlanság, vagy ravaszul kigondolt eselszövények által sok jóhiszemű polgárt reá szedjenek és ezáltal a társaságokban helyezett bizalmat — a közjó roppant kárára — hosszas időre alássák.

Minthogy ez a tér Erdélyben, bárha a nemzetgazdaságban nagy fontossággal bír, eddigelő meglehetősen parlag, szükségesnek láttam általában megemlíteni.

